

Loppuun riisuttu

ULLA VIERTOLA

Ihminen tarjoilee itsensä aina jossakin kääreessä. Terhi Utriaisien kirjan sanoma on sosiologiseen tapaan selviöiden pohjimista: kyllä me kaikki tiedämme, että vaatteet tekevät miehen, vaikka emme yleensä pysähdy sitä syvällisesti ajattelemaan. Ihminen esiintyy ja häntä esitetään tietynä pukuna kehonsa päällä. Alaston on yhtä kuin tuntematon, sillä paljas pinta on heikosti paljastava. Tavoittamaton mutta silti jatkuvasti tavoiteltu puku on saumaton vaate, eheä identiteetti, joka istuu käteen kuin hansikas. Utriaisien kirjan lähtökohta eroaa siitä, miten asiaa yleensä ajatellaan: alastomuus ei tässä olekaan perimmäistä aitoutta ja luonnon harmoniaa, vaan alastomuus on puvun puutetta.

Riisumisen ja pukemisen erilaisten ilmaisujen kautta Utriaisien tarkastelee ihmisruumista, identiteettiä ja uskontoa. Hänen mukaansa jokainen ihminen tarvitsee jonkinlaisen kääreen, johon kiinnittää identiteettinsä. Joskus myös uskonto voi toimia tällaisena käärenä. Pääosin Utriaisien tutkimuksen välineitä ovat kielen kuvat, joko suora puhe puvusta ja sen merkityksestä tai pukuun ja alastomuuteen liittyvät vertaukset. Tavoitteena on ollut kirjoittaa sanallinen kuvakirja pukemisesta ja riisumisesta sellaisten länsimaiseen kristilliseen kulttuuriin sisältyvien tekstien avulla, joilla on kosketuskohtia suomalaisen mentaliteettiin. Näitä pukemisen ja riisumisen kuvauksia löytyy Vanhasta ja Uudesta testamen-

tista. Muita tutkimuksessa käytettyjä tekstejä ovat esimerkiksi saarnaaja John Bunyanin kirjoittama hartauskirja *Kristityn vaellus* 1600-luvulta sekä Lars Levi Laestadiuksen saarnat. Utriaisien tutkimus osoittaa, ettei ihmisen vaivalla rakennettu identiteetti yleensä kelpaa Jumalalle. Uskonto antaa sen perimmäisen eheän vaateen, mutta vaatii sitä ennen täydellistä riisutumista. Laestadiuksen saarnan sanoin: ” – vanhan aatamin on riisuttava itsensä nahkoineen ja karvoineen päästäkseen sisälle ahtaasta portista”. Teksteissä uskonto esittää itsensä niin vahvaksi identiteetin lähteeksi, että Jeesus voi vaatettaa jopa pelkällä omalla alastomuudellaan. Tällaiseen perimmäisen alastomuuden ajatukseen yhdistyy helposti mielikuva vastasyntyneestä lapsesta, joka ei vielä tunne epäilyjä omasta identiteetistään.

Utriaisien kirjan merkittävä vahvuus on se, että hän ei pitäydä yksinomaan aiheen uskonnollisessa käsittelyssä. Hengellisen riisumisen ja vaatettamisen vierellä kulkee ruumiin konkreettinen alastomuus. Täydellinen riisuminen ja toiseksi tuleminen uusien vaatteiden kautta toteutuvat uskonnon lisäksi monissa muissa yhteyksissä. Usein sen tarkoitus on liittää riisuttu ja uudelleen puettu johonkin sellaiseen joukkoon, jonka identiteetti on toisuus. Sairaalan vuoteeseen siirtyvä saa riesakseen liian suuren, kauhtuneen pyjaman, jonka napit eivät pysy kiinni eikä housujen vyötärönauha enää täytä tarkoitustaan.

Terhi Utriaisien
Alaston ja puettu
Ruumiin ja uskonnon ääret
Tampere: Vastapaino,
2006
296 s.

Valkoiseen arvovaltaan pukeutunut henkilökunta edellyttää potilasainekselta nöyrää tottelevaisuutta. Alistuminen luonnistuukin kuin itsestään ihmiseltä, joka toisella kädellään puristaa paidan rinnustaa ja toisella kannattelee housujaan. Kun vainon ja väkivallan kohteeksi joutuneen ihmisen suojakääre riisutaan, tarkoituksena on poistaa myös hänen identiteettinsä. Jäljelle jäävä paljas tyhjä pinta voidaan sitten vaatettaa alistajan tarjoamalla vangin tai vihollisen olemuksella. Toinen keski-tysleiritason vaihtoehto on jättää keho alastomaksi ja poistaa siltä vielä nimikin, ettei mikään siinä jäisi muistuttamaan ainutkertaisesta ihmisestä.

Alaston ihminen on raadollinen totuus meistä: pelkkä sukupuoli tai ikä ilman mitään arvon merkkejä. Sananlaskujen mukaan olemme kaikki perimmältään tasa-arvoisia, alastomina syntyneitä ja kuolleina toisten riisumia. Tällainen tasapäisyys, jolla ei ole mitään arvoa, ei meitä miellytä, joten paljas pinta on peitettävä. Se on piilotettava tai hämättävä esittämään jotakin muuta ja itselle mieleisempää. Utriaisien kertoo, että uudempien pukeutumisteorioiden mukaan vaatteet muun muassa

ilmaisevat tiedostamattomia haluja ja ristiriitoja sekä välittävät kulttuurisia merkityksiä. Oikea puku oikeassa tilanteessa – tietähän jokainen, mitä se merkitsee. Univormu tuottaa arvovallan, juhlapuku juhlan. Lenkkeilyasu todistaa, ettei tarpeetomasti ympäriinsä juoksenteleva ihminen välttämättä ole sekopäinen tai poliisia paossa. Oman kulttuurin vaatteet ovat oikeat, vieraan kulttuurin vaatteet ovat väärät. Pahimmillaan vieraat vaatteet symboloivat asioita, joita pidetään uhkaavina. Kärjistetty esimerkki vaatteisiin liittyvästä kulttuurisesta uhasta voisi olla tilanne, jossa koululaisten olisi luokassa sallittua pitää päässään baseball-lippistä, mutta ei islaminuskoon kuuluvaa huivia.

Yleensä suomen kieli edellyttää, että aikuinen ihminen on vaatteisiinsa pukeutunut, ei puettu. Utriaisien ihmiset kuitenkin ovat nimenomaan puettuja. Sellaisina he jatkuvasti muistuttavat lukijaa siitä, että vaatetuksen taustalla on enimmäkseen muita voimia kuin pukija itse. Utriaisien sanoin ”kaikki kulttuurit pukevat ihmisen jollakin tavoin ja kaikki yhteisöt säätelevät jäsentensä pukua”. Säätelyn tuloksena on se kollektiivinen hahmo, joka me olemme itsellemme ja muille. Monet uusheimot ja alakulttuurit ovat keskeisesti pukeutumisella tuottuja ja ylläpidettyjä. Yleisem-

pi pukemisen tuotos ovat esimerkiksi ”tuulipukusuomalaiset”, joiden mielipiteitä arvailaan siinä uskossa, kuin he tosiaan olisivat ulkoisen identiteetin samanlaisuuden kautta myös ajatuksiltaan samanlaisia. Ulkoinen samankaltaisuus tuo turvallisuutta, sillä Paha silmä katsoo niihin, jotka erottuvat joukosta. Haukka, haikala tai leijona sieppaa parvesta sen yksilön, joka ei ymmärrä piiloutua ryhmän suureen yhteiseen identiteettiin. Jokamies ja -nainen valitsevat ryhmänmukaisen tai yleisesti korrektina pidetyn vaatetuksen väistääkseen Paha silmää, muiden ihmisten negatiivista huomioita. Naamioituminen on puolestaan ovela yritys petkuttaa Paha silmää muuttamalla hahmoa. Silmä ei näe, ei tunnista tekijää, joka naamion takana uskaltaa uhmata ympäristöään ja sen odotuksia.

Länsimaisessa kulttuurissa julkinen alastomuus on muuttumassa jokapäiväisyydeksi, joka hädin tuskin enää jaksaa kiinnostaa. Kun pinnan paljastaminen ei enää hätkähdytä, on pyrittävä syvemmälle. Utriaisien puhuu esimerkiksi syntymättömän lapsen menetetyistä koskemattomuudesta, kun lääketiede löytää yhä paremmat keinot tunkeutua sisälle kehoon. Ajatukset fyysisen olemuksen läpikotaisesta paljastamisesta tuovat mieleen ne toisenlaiset pal-

jastukset, jotka kohdistuvat ihmisen mieleen ja sen tuottamaan toimintaan. Päivän trendi on yksityisyyden riisuminen, kun omat ajatukset, sanat ja teot kiikutetaan kaikkien nähtäväksi. Vaikka kehon alastomuus nykyään paremmin siedetään, mielen alastomuus aiheuttaa edelleen häpeää. Media laatii itselleen eettisiä ohjeita siitä, kuinka paljon johonkin tiettyyn julkisuuskategoriaan asetettujen ihmisten yksityisiä asioita saa penkoa. Mahdollisesti mielen riisumiseen kuitenkin liittyy tietty tarkoitus. Naapureitaan katsomalla voi löytää oikean suomalaisen pukeutumistavan ja sen varassa sitten kehittää eteenpäin suomalaista identiteettiään. Kun riisuu oman mielensä julkisesti paljastamalla kaiken omasta repaleisuudestaan, joku ehkä tietää neuvoa, miten sellainen riepuelämä paikataan.

Terhi Utriaisinen tekee selviöitä vielä selvemmän: alastomuus ja pukeminen rinnastuvat identiteettiin ja sen vajavaisuuden aiheuttamaan häpeään. Alastomuuteen ja pukemiseen liittyvä vallankäyttö ja alistaminen ovat kiinteästi mukana ihmisen suhteessa sekä Jumalaan että toisiin ihmisiin. *Alaston ja puettu* on kirja moneen tarkoitukseen, sillä puku on Utriaisien sanoin ”ruumiin ääri”, osa ihmisen kehoa. Tämä ulommainen kerros kertoo paljon, jos sitä osaa lukea.